

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

<i>Autorka práce:</i>	Bc. Daniela Šebková
<i>Název:</i>	<i>Srovnání lidského a strojového překladu populárně-naučného textu z hlediska typologie chyb (ve směru z němčiny do češtiny)</i>
<i>Akademický rok:</i>	2023/2024
<i>Vedoucí diplomové práce:</i>	Mgr. Věra Kloudová, Ph.D.
<i>Oponent:</i>	doc. PhDr. Bc. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Diplomová práce Bc. Daniely Šebkové je relevantním příspěvkem k výzkumu aktuální situace v oblasti veřejně dostupných systémů strojového překladu. Práce se zaměřuje na srovnání překladu vyhotoveného člověkem a strojového překladu ve směru z němčiny do češtiny a činí tak na základě modelu zaměřeného na chybovost. Uvedenou problematiku zkoumá na překladu populárně naučného textu.

Práce je rozdělená na část teoretickou, metodologickou a empirickou. Z hlediska metodologie je práce kvalitní, promyšlená a se zvolenou metodou pracuje v empirické části náležitě.

Pokud jde o část teoretickou, mám jisté připomínky k volbě odborné literatury, z níž práce vychází. Vstupuje-li práce do diskurzu týkajícího se hodnocení strojového překladu, bylo by vhodné zmínit nedávné publikace, které (v reakci na údajné dosažení tzv. parity strojových překladačů s lidským překladem) poukazují na značné metodologické nedostatky některých hodnotících přístupů a nabízejí konkrétní doporučení v této oblasti (např. Läubli, S., et al. 2020. *A set of recommendations for assessing human-machine parity in language translation. Journal of artificial intelligence research*, 67, 653–672., vč. doporučení týkajících se volby hodnotitelů či referenčního překladu).

Dále se zdá, že autorce nebyla známá diplomová práce Kateřiny Tomíčkové *Chybovost v překladech právních textů do češtiny publikovaných v Úředním věstníku EU*, obhájená v ÚTRL v roce 2019. Zde tak zůstala nevyužita příležitost navázat na předchozí výzkum v ústavu a konfrontovat vlastní zjištění s ním. Kromě toho by autorka mohla své rešerše k problematice chyb, chybovosti a k typologiím chyb konfrontovat s dalšími zdroji, použitými například v dané práci (a nepochybně by revidovala následující výrok: „vytvořených typologií chyb lidských či strojových překladů existuje zatím jen nepatrné množství“, str. 12).

Obecně k diskurzu uplatněnému v diplomové práci mám následující připomínky:

- Jako poněkud nestandardní se jeví získávání definic (např. definice strojového překladu) na webové platformě komerčního subjektu (RWS-trados), když existuje řada spolehlivých a vědecky relevantních zdrojů.
- Je potřeba vyvarovat se přejímání hodnotících stanovisek pocházejících z marketingové komunikace u komerčních produktů („verzi DeepL Pro, která nabízí optimální uživatelské rozhraní“ (str. 25).
- V obrázku č. 1 se pracuje s převzatou grafikou, její zdroj však není explicitně uveden.
- V oddílu *Hodnocení kvality překladu* (2.2; oddíl čítá osm tiskových stran), kde je správně zmíněna i problematika kritiky překladu, se ani jednou neodkazuje na Jiřího Levého, což je politováníhodné zanedbání. Při zohlednění prací J. Levého by pak nebylo možné na jiném místě uvést formulaci „Kritika překladu se většinou věnuje gramatickým nebo lexikálním

chybám a zohledňuje tak kvalitativní stránku, přičemž chyby kvantitativní povahy jí často unikají.“ (str. 37). Toto stanovisko autorky práce je zkrátka chybné.

- Na str. 27 se v práci uvádí: „Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.1 *Současný stav zkoumané problematiky*, prosazuje se v současné době pozitivní pohled na vnímání subjektivity lidského faktoru v překladu.“ V odkazovaném oddílu žádné takové stanovisko nezaznívá.
- Naprosto nelze souhlasit se stanoviskem „Subjektivita představuje zejména profesionalitu ... a významně přispívá k posunu v rámci vnímání hodnocení kvality překladů“ (str. 27). Opak je pravdou: subjektivita je v dané oblasti považována za projev neprofesionality. Patrně zde došlo k formulačnímu lapsu.
- Hlavním zaměřením práce je problematika chyb v překladu, proto překvapí vágní formulace jako „chyby v pravém slova smyslu, tedy ... kvalitativní rozdíly mezi originálem a překladem“ (str. 37). Kvalitativních rozdílů mezi originálem a překladem je přeci vždy celá řada, a to na mnoha úrovních, což ještě neznamená, že by se jednalo o chyby, natož chyby „v pravém slova smyslu“.

Kladně hodnotím v práci stanovené hypotézy a jejich náležitě ověření. Formulované výzkumné otázky jsou podnětné a vypovídají o poměrně dobrém vhledu do problematiky. Metodologie práce je robustní a její implementace náležitá. Důležitá a případně je zohlednění pragmatických aspektů v translatické analýze. Diplomantka vhodně zohledňuje vedle kvalitativních aspektů hodnocení i aspekty kvantitativní.

K hodnoticímu modelu samotnému mám jistou připomínku, a to týkající se jeho prezentace: Čtenář práce je s kategoriemi hodnocení seznámen až v empirické části, a to při jejich konkrétním rozboru. Nikde tak není model jako takový prezentován na jednom místě, v úplnosti. Dílčí výhrady mám k termínům označujícím položky z typologie chyb (str. 41n). Jedná se o některé ekvivalenty vytvořené na základě anglických termínů: *white space* – „bílý znak“ (správně: mezera), *locale conventions* – „místní konvence“ (správně: reálie), *name format* – „formát jména“ (lépe: podoba jména/příjmení).

Autorka projevila značnou pečlivost, když provedla analýzu všech tří překladů celkem třikrát. To je jistě způsob, jak eliminovat subjektivitu hodnocení – strukturním přístupem se tak daří revidovat dřívější soudy a lze je – s časovým odstupem – posoudit znovu a nezáujatě.

Pokud jde o jazykovou stránku, práce je zpracovaná precizně, gramatických chyb či překlepů se vyskytlo jen velmi málo. Souhlasím s rozpaky autorky, pokud jde o vhodnost termínu „lidský překlad“ (zdá se, že se jedná o přímý překlad z anglického ‚human translation‘; osobně preferuji výraz ‚člověkem vyhotovený překlad‘). Rozhodně bych však nedoporučil používat termín „lidská překladatelka“, vytvořený analogicky, a tedy neústrojně. V češtině koncovka -tel/-telka přece jednoznačně vymezuje lidského původce dané činnosti. Spojení lidská překladatelka je tak redundantní.

K diskusi navrhuji následující otázky:

- 1) Domníváte se, že GT a DL v bezplatné verzi jsou bezpečné z hlediska ochrany údajů?
- 2) Podnět k zamyšlení (spekulativní otázka): Pokuste se odhadnout, jak by se do výsledků hodnocení promítlo zohlednění váhy/závažnosti jednotlivých kategorií chyb.

Shrnutí

Celkově konstatuji, že kvality diplomové práce převažují v její empirické části. Práce je svým zaměřením na strojový překlad a jazykovou dvojici němčina a čeština, jakož i zaměřením na populárně naučné texty vhodným doplněním a obohacením dosavadního výzkumu.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení *velmi dobře*, přičemž o celkovém výsledku rozhodne obhajoba.

V Praze dne 28. srpna 2024

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'T. Svoboda', is centered on the page. The signature is fluid and cursive.

Tomáš Svoboda